

BALKAN SAVAŞLARINDA ŞARKÖY ÇIKARMASI VE BOLAYIR MUHAREBESİ

Hakan SAVRAN*

Öz: Balkan Savaşları, kara ve denizde geniş coğrafyaya yayılmış, çok taraflı ve cephele bir savaştır. Osmanlı Devleti, her ne kadar yüzyıllardır denizlerde başarılı muharebeler yapmış olsa da 19. yüzyıl sonlarında donanmaya gerekli ilgi gösterilmeyip modernizasyonunun yapılmaması sonucu, eski gücünü kaybetmişti. Bundan dolayı Balkan Savaşları başladığı zaman Osmanlı donanması muharebelere hazır olmamakla birlikte, envanterinde bulunan nakliye ve harp gemilerinden bazıları da kullanılamaz durumdaydı. Ancak Edirne'nin, Bulgar muhasarasından kurtarılması için alternatif bir yol olarak Bolayır mevkiinden yapılacak taarruza müştereken donanmanın da Şarköy sahilinden yapacağı çıkarma harekâtıyla destek vermesi planlandı. Her ne kadar neticesi bakımından Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması başarılı olmamış olsa da çıkarma öncesinde tatbikat yapılarak bu harekâta hazırlanılması Osmanlı denizcilik tarihi açısından ayrı bir değere sahip ve örnek olabilecek bir harekâttir. Bu çalışmada, denizden ve karadan müşterek icra edilecek olan muharebeler öncesinde yapılan hazırlıklar, çıkarma esnasında yaşananlar ve çıkartmanın sonlandırılma süreci, tüm detaylarıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşları, Şarköy Çıkarması, Bolayır Muharebesi, Donanma, Ordu.

ŞARKÖY LANDING AND BOLAYIR BATTLE DURING BALKAN WARS

Abstract: The Balkan Wars were a multilateral and multifront war that spread over a wide geography on land and sea. Although the Ottoman Empire had fought successful battles at sea for centuries, it had lost its former power as a result of the lack of attention to the navy and its modernization in the late 19th century. Therefore, when the Balkan Wars started, the Ottoman navy was not ready for battles and some of the transport and warships in its inventory were unusable. However, as an alternative way to liberate Edirne from the Bulgarian siege, it was planned that the navy would jointly support the offensive from Bolayır and the navy would support the landing operation from Şarköy coast. Although the Battle of Bolayır and the Şarköy Landing were not successful in terms of the outcome, the preparation for this operation by conducting drills before the landing is an operation that has a special value and can be an example in terms of Ottoman maritime history. In this study, the preparations made before the battles to be carried out jointly by land and sea, the events that took place during the landing and the finalization process of the landing will be tried to be revealed in all details.

Key Words: Balkan Wars, Şarköy Landing, Battle of Bolayır, Navy, Army.

Giriş

Askerî güç bakımından Balkan müttefik devletlerinin en zayıfı olan Karadağ'ın, 8 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle Balkan Savaşlarının fitili ateşlenmişti¹. On gün sonra ise Bulgaristan ve Sırbistan², hemen akabinde de Yunanistan Osmanlı Devleti sınırlarını geçerek savaş ilan etmişti³. Böylece Karadeniz'den Adriyatik'e, Adalar Denizi'nden İyon Denizi'ne kadar olan geniş

*Dr., e-posta: hakansavran_88@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-7984-5062.

¹ Fevzi Çakmak, *Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri*, C. 1, Yay. Haz. Nilüfer Hatemi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 184; Kazım Karabekir, *Günlükler (1906-1948)*, C. 1, Yay. Haz. Burak Kayaberk-Yücel Demirel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009, s. 294; Svetozar Tonjöröff, "The War in The Balkans", *North American Review*, C. 196, No. 685, December 1912, s. 729; Carnegie Endowment For International Peace, *Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars*, Washington 1914, s. 49.

² Архиви. ВГ, ЦДА, ф. 284К, оп.1, а.е. 2849а, л.1.1-2. (Sofya, Çar Ferdinand'ın Balkan Savaşlarını ilan etmek için Bulgar halkına yönelik yayınladığı manifesto); *Tanin*, R. 5 Teşrinievvel 1328/M.18 Ekim 1912, Nr.1474, s. 1-2.

³ *Tanin*, R. 6 Teşrinievvel 1328/M.19 Ekim 1912, Nr.1475, s. 1; Nuri Yavuz, "Birinci Balkan Harbi ve Selanik'in Kaybı", *Gazi Akademik Bakış*, C. 1, S. 2, Ankara 2008, s. 143.

bir sahada aynı anda dört Balkan devletine karşı savaşa girilmişti⁴. Osmanlı Devleti'nin siyasî, askerî ve ekonomik olarak zorluklar yaşadığı bir süreçte, ordudaki eksiklerini gidermeden savaşa girmesi, ister istemez yapılan muharebelerin sonuçları üzerine doğrudan etki etmişti⁵. Osmanlı Erkân-ı Harbiyesi, Balkanlarda olabilecek muhtemel savaşlara karşı, 12 farklı sefer planı hazırlamıştı⁶. Bunlardan 5 numaralı sefer planına göre; Osmanlı orduları Şark ve Garp Cepheleri olmak üzere Balkanlarda iki ana harekât bölgesine ayrılarak dört Balkan devletine karşı aynı anda muharebe etmeyi öngörmüşse de hazırlanan planlar doğrultusunda hareket etmek mümkün olmamıştı⁷.

Hazırlanan 5 numaralı sefer planında Şark Cephesi hattının sınırları belirlenerek Bulgar kuvvetlerine karşı Şark Ordusu kolordu birlikleri Kırklareli-Edirne arasındaki hatta toplanmıştı⁸. Yaklaşık 65 km uzunluğundaki bu hatta muharebeler, 21-24 Ekim 1912 tarihleri arasında meydana gelmiş⁹ ancak en yoğun çarpışmalar 22-23 Ekim'de Edirne, Süloğlu, Erikler ve Kırklareli bölgelerinde yaşanmıştı¹⁰. Osmanlı kurmayları Bulgar ordusunun yığınakları ve yürüyüş güzergâhları hakkında yeterli istihbarata sahip olmamakla birlikte¹¹, Şark Cephesi'nde Bulgarların icra edilecek muharebeler için 3 ordu teşkil ettikleri biliniyordu. Zira buna rağmen Harbiye Nazırı Nazım Paşa, Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'ya bir an evvel taarruza geçmesi hususunda ısrar etmekteydi¹². Gelen yoğun taarruz isteğini bertaraf edemeyen Abdullah Paşa, Bulgar kuvvetlerinin üzerine genel taarruz emrini vermek durumunda kalmıştı¹³. Böylece Osmanlı Şark Ordusu, 22 Ekim 1912'de Eskipoloz (Yoğuntaş)-Tunca mevki arasında düşman mevzilerine taarruz harekâtına başlamıştı¹⁴.

Şark Ordusu birliklerinin muharebelerin daha ilk günlerinde Bulgar kuvvetleri karşısında icra edilen çarpışmalarda panik ve korku halinde geri çekilmesi, Kırklareli bölgesinde bozgunu kaçınılmaz hale getirmişti. Durumun vahametini gören Abdullah Paşa, Şark Ordusu'nu artık Kırklareli-Yenice mevkiinde tutmanın mümkün olmayacağını anlamış ve tehlikenin önünü almak için Şark Ordusu'nun Lüleburgaz-Pınarhisar hattına çekilmesi emrini kolordulara göndermişti¹⁵. Karşılaştığı manzara karşısında, III. Kolordu Kumandanı Mahmut Muhtar Paşa ise "Tek bir düşman askeri görmeden ve tek bir kurşun dahi atılmamışken asker delicesine, koyun sürüsü gibi Kırklareli yönüne doğru kaçmıştır." değerlendirmesinde bulunmaktan kendini alıkoyamamıştı¹⁶.

Bulgar kuvvetleri karşısında Kırklareli mevkiinde tutunamayan Osmanlı Şark Ordusu, geri çekilmiş ve coğrafi olarak en münasip müdafaa zemini olan Lüleburgaz-Pınarhisar mevkiinde tekrar yeni bir

⁴ Sezai Özataş, "Balkan Savaşları'nda Edirne'nin Bulgar İşgalinden Kurtarılmasının İç ve Dış Kamuoyundaki Yankısı", *Tarih ve Toplum*, Eğitim Yayınevi, İstanbul 2023, s. 53.

⁵ İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Genişletilmiş 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s. 3-5.

⁶ Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı, *Balkan Harbi (1912-1913)*, Cilt 1, ATASE Yayınları, Ankara 1970, s. 186.

⁷ Ahmet İzzet Paşa, *Feryadım*, Cilt 1, Timaş Yayınları İstanbul 2017, s. 137,142; Mehmed Ali Nüzhet, *Balkan Harbi Üzerine*, Yay. Haz. İsmet Sarıbal, Gece Kitaplığı, Ankara 2017, s. 34.

⁸ ATASE. BLH, Klasör: 4, Dosya: 17, fihrist: 4-36. (R. 17 Mart 1330/M. 30 Mart 1914 Tarihli Harbiye Nezâreti Celilesi'ne gönderilen, 1328-1329 Seferi, Heyet-i Tahkikiye Raporu).

⁹ Macedona-Bulgarian Central Committee, *Bulgaria an Account of the Political Events During The Balkan Wars*, Chicago 1919, s. 12; Richard C. Hall, *Balkan Savaşları (1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası)*, Çev. M. Tanju Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2003, s. 32-33, 35.

¹⁰ Mehmet Nihat, *1328-1329 Balkan Harbi Trakya Seferi*, Cilt 2, Askeri Matbaa, İstanbul 1340, s. 138-139.

¹¹ *Tanin*, R. 8 Teşrinievvel 1328/M.21 Ekim 1912, Nr. 1477, s. 2.

¹² Abdullah Paşa, *1328 Balkan Harbi'nde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Balkan harbi Hatıraları*, Hazırlayan: Tahsin Yıldırım- İbrahim Öztürkçü, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2012, s. 191.

¹³ Sait Pertev Demirhan, *Balkan Savaşı'nda Büyük Genel Karargâh*, Çev: Sema Demirtaş, Alfa Yayınları, İstanbul 2012, s. 133, 135.

¹⁴ ATASE. BLH, Klasör: 78, Dosya: 67, fihrist: 11. (H. 9-10 Teşrinievvel 1328/M. 22-23 Ekim 1912, Osmanlı Ordu-yı Hümayun'u Başkumandanlık Vekâleti Erkân-ı Harbiyesi'nden, Garp Ordusu Kumandalığı'na gönderilen şifre telgraf).

¹⁵ Bulgaristan Harbiye Nezareti Genelkurmay Dairesi Harp Tarihi Encümeni, *1912-1913 Balkan Harbinde Türk-Bulgar Harbi Kırklareli Harekâtı*, Cilt 2, Çev. Murat Tunca, Askeri Matbaa, İstanbul 1943, s. 408-409.

¹⁶ BOA, HR. SYS., Nr. 2965.19-2. (R. 11 Teşrinievvel 1328/M. 24 Ekim 1912, Mahmut Muhtar Paşa'nın Pınarhisar'dan, Bâb-ı Âli Daire-i Hariciye Kalemine gönderdiği telgraf).

savunma hattı kurabilmişti¹⁷. 27 Ekim'de taarruz emri alan Bulgar ordusu, Lüleburgaz-Karaağaç bölgesine doğru ileri harekâta geçmesiyle muharebeler yeniden başlamıştı. Bulgar kuvvetleri, sağ kanatta Yenice'den Babaeski istikametine, merkez kuvvetleri Kavaklı'ya ve sol kanatta bulunan kuvvetleri ise seri bir yürüyüşle Pınarhisar-Vize üzerinden Çorlu istikametine ilerlemişti¹⁸. Aynı günlerde Tanin gazetesi ise Bulgar kuvvetlerinin sağ kanattan muharebeye başlayarak Edirne-İstanbul demiryolu hattını ele geçirmeye çalışacağı haberlerine yer veriyordu¹⁹. 27 Ekim-1 Kasım tarihleri arasında yapılan Lüleburgaz-Pınarhisar Muharebeleri de Osmanlı Devleti açısından istenildiği gibi gitmemişti. Dolayısıyla 31 Ekim'den itibaren Birinci Şark Ordusu'nun²⁰ Vize-Lüleburgaz hattında tutunamayarak geri çekilmesi üzerine²¹ Nazım Paşa'nın, İkinci Şark Ordusu'nun da tehlikeli bir duruma düşmemesi için²² 1 Kasım'dan itibaren İkinci Şark Ordusu'nun da mevzilerini terk ederek geri çekilmesi emrini vermesiyle muharebeler sona ermişti²³.

Bu tarihten sonra Çatalca hattı gerisine çekilmeye başlayan Osmanlı kuvvetlerini Bulgar ordusu takip etmemişti. Etmesi de pek mümkün görünmemektedir. Zira Bulgar askerleri arasında da disiplin bozulmuş ve yorgunluk baş göstermişti. Ayrıca menzil noktalarından uzaklaşmış olmaları Bulgar kuvvetlerinin iase ve ikmal eksiklerini tamamlaması hususunda yeni zorlukları beraberinde getirmekteydi. Bundan dolayı zamana ihtiyaçları olan Bulgar kuvvetleri, destek birliklerin gelmesi sonrası ancak 6 Kasım 1912'de yeniden ileri harekâta geçebilmişti²⁴. Çatalca hattında, Anadolu'dan gelen takviye kuvvetlerle sürekli desteklenen ve tahkimatlarını güçlendiren Osmanlı ordusu, iyi bir savunma hattı kurup kara ve deniz topçu birliklerinden de koordineli bir şekilde faydalandı²⁵. Bundan dolayı muharebelerde büyük bir avantaj sağlayan Çatalca Ordusu²⁶, Bulgaristan'a önceden kazandıkları zaferlerin aksine 17-18 Kasım 1912'de yapılan muharebelerde beklemedikleri bir mağlubiyet yaşattı²⁷. Bulgar ordusunun umulanın aksine, Çatalca önlerinde mağlup olması, o zamana kadar barışa yanaşmayan Bulgar Çarı Ferdinand'ın tutumunu değiştirerek barış görüşmelerinin başlatılması için Bulgar Hükümeti'ne talimat vermesine neden olmuş, 19 Kasım 1912'de ise Osmanlı Hükümeti'ne kendilerinin ve müttefiklerinin barış şartları iletilmişti²⁸. Barış müzakerelerinin

¹⁷ Mehmet Niyazi, *Şark Ordusu'nda Aziz Paşa Fırkası*, Kader Matbaası, İstanbul 1331, s. 65.

¹⁸ ATASE. BLH, Klasör: 78, Dosya: 67, fihrist: 20-2. (R. 14 Teşrinievvel 1328/M. 27 Ekim 1912, Osmanlı Ordu-yı Hümayunu Başkumandanlık Vekâleti Erkân-ı Harbiyesi'nden, Çerkezköy'de Umûm Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesi'ne gönderilen şifre telgraf).

¹⁹ Tanin, R. 17 Teşrinievvel 1328/M.30 Ekim 1912, Nr. 1486, s. 1

²⁰ Kırklareli mağlubiyeti sonrasında Lüleburgaz-Pınarhisar hattına çekilen Şark Ordusu burada yeniden teşkilatlandırılarak Birinci Şark Ordusu ve İkinci Şark Ordusu olarak ikiye ayrılmış ve genel komutası Başkumandanlık Vekâleti'ne bağlanmıştı. Birinci Şark Ordusu önce Abuk Ahmet Paşa komutasına verilse de 29 Ekim 1912'de istifası üzerine Abdullah Paşa komutayı devralmıştı. İkinci Şark Ordusu ise ilk olarak Ferik Hamdi Paşa komutasına bırakıldıysa da 1 Kasım'da, Mahmut Muhtar Paşa komutasına verilmişti. Bkz. BOA, HR. SYS., Nr. 2965.20-7. (R. 20 Teşrinievvel 1328/M. 2 Kasım 1912 Başkumandan Vekili Birinci Ferik Nazım Paşa'nın Çerkezköy'den, Bâb-ı Âli Daire-i Hariciye Kalemi'ne gönderdiği telgraf); Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, "Balkan Harbi", *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, S. 99, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995, s. 56-57; Mahmut Muhtar Paşa, *Balkan Harbi Üçüncü Kolordu'nun ve İkinci Doğu Ordusunun Muharebeleri*, Çev: A. Basad Kocaoğlu, İlgî Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2012, s. 76.

²¹ Mehmet Nihat, *1328-1329 Balkan Harbi Trakya Seferi*, Cilt 3, Askeri Matbaa, İstanbul 1928, s. 573

²² BOA, HR. SYS., Nr. 2965.20-7. (R. 20 Teşrinievvel 1328/M. 2 Kasım 1912, Başkumandan Vekili Birinci Ferik Nazım Paşa'nın Çerkezköy'den, Bâb-ı Âli Daire-i Hariciye Kalemine gönderdiği telgraf)

²³ Aram Andonyan, *Balkan Savaşı*, Çev. Z. Biberyan, Sander Yayınları, İstanbul 1975, s. 503-504.

²⁴ Mehmet Nihat, *1328-1329 Balkan Harbi*, Cilt 3, s. 575-577; Hall, a.g.e., s. 41.

²⁵ Mesut Uyar-Edward J. Erickson, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014, s. 456.

²⁶ Lüleburgaz-Pınarhisar Muharebeleri sonrası Çatalca hattına çekilen Birinci ve İkinci Şark Ordusu, 7 Kasım 1912'de lağvedilerek yerine Nazım Paşa'nın komutasında, Başkumandanlık Karargâhı'na bağlı Çatalca Ordusu kurulmuştur. Kurulan yeni ordu, temelde üç nizamiye, üç redif kolordusu ve bir bağımsız süvari tugayından teşkil edilmiştir. Bkz. Mehmet Nihat, *Balkan Harbi'nde Çatalca Muharebesi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1341, s. 33; Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Balkan Harbi Şark Ordusu Birinci Çatalca Muharebesi*, Cilt 1, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 17-19.

²⁷ Mahmut Belig Uzdil, *Balkan Savaşı'nda Mürettep 1'inci Kolordunun Harekâtı*, Yay. Haz. Ahmet Tetik-Şeyda Büyükcân, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006, s. 135.

²⁸ Necdet Hayta, *Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ankara 2008, s. 6-7; Bulgarlara, Çatalca Muharebesi öncesinde bir kez daha sulh talep

gerçekleşeceği yer olarak seçilen Londra'da²⁹, 16 Aralık 1912'de St. James Sarayı'nda başlayan açılış konferansı³⁰ sonrası heyetler arası devam eden müzakerelerde taraflar uzlaşma sağlayamamıştı. Nihayetinde 17 Ocak 1913'te Avrupa Büyükelçiler Konferansı sonrası Edirne'nin Balkan müttefiklerine bırakılması ve Adalar Denizi'nde bulunan adaların geleceği konusunda kararın da Avrupa devletlerine ait olmasını içeren nota, Osmanlı Hükûmeti'ne bildirildi³¹. Bunun üzerine Enver Bey öncülüğünde İttihatçıların gerçekleştirdiği Bâb-ı Âli Baskını neticesinde Kamil Paşa Hükûmeti düşürülmüştü³².

1. Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri

1.1 Mütareke Dönemi Sonrası Balkan Savaşlarının Yeniden Başlaması

Bâb-ı Âli Baskını sonrası, Kamil Paşa'dan boşalan Sadaret makamına Mahmut Şevket Paşa, Nazım Paşa'dan boşalan Başkumandanlık Vekâleti görevine de Ahmet İzzet Paşa getirildi³³. Ahmet İzzet Paşa, yeni bir harekâta ancak ordunun tüm eksiklerinin tamamlanarak başlanması gerektiğini düşündüğü için İttihat ve Terakki Fırkası'nın desteklediği hükûmet tarafından kendisine bir an önce harekete geçmesi hususunda baskı yapılmaktaydı. Bilhassa Edirne kuşatmasının kaldırılması en elzem meseleydi³⁴. Zira İttihatçılar, Edirne'nin Bulgaristan'a terkedildiğini ileri sürerek Kamil Paşa Hükûmeti'ni düşürmüştü. Ancak aradan neredeyse bir ay geçmesine rağmen bu konuda herhangi bir adım atılamamıştı. Giderek yönetimde hoşnutsuzluklara sebep olan bu durum, kamuoyunda da İttihat ve Terakki'ye olan güvenin sarsılmasına yol açmaktaydı. Diğer yandan ise gün geçtikçe Edirne, ağırlaşan muhasara şartları altında düşme tehlikesiyle karşı karşıya bulunmaktaydı³⁵.

Barış müzakerelerinden bir sonuç alınamaması üzerine muharebelerin yeniden başlaması an meselesiydi. Osmanlı kurmayları ise Edirne'nin Bulgar muhasarasından kurtarılması için Çatalca hattından yapılacak taarruz dışında farklı yollar aramaktaydı. Çünkü bir yanı Karadeniz ve diğer yanı Marmara Denizi'ne dayalı olan Bulgar ordusuna karşı sadece cepheden yapılacak bir taarruz harekâtı başarıya ulaşamayabilirdi. Şayet, başarıya ulaşırsa dahi Edirne muhasarasını kaldırmaya yeterli olmayabilirdi. Çünkü yaklaşık dört aydır Sırp kuvvetleriyle güçlendirilen Bulgar 2. Ordusu'nun kuşatması altında olan şehri kurtarmak ayrıca bir güç gerektiriyordu. Bunun yanında Çatalca-Edirne arası oldukça mesafe vardı ve yollar tüm ağırlıklarıyla kalabalık bir ordunun kısa sürede ulaşmasına uygun değildi. Kaldı ki bu harekâta ihtiyaç duyulan iaşenin temini ve sevki de hiç kolay değildi. Çünkü hem gidecek orduya hem de bunca zamandır açlık ve sefalet içinde kuşatma altında bulunan şehre bol miktarda yiyecek taşımak gerekmektedir³⁶.

Bütün etkenler ve ihtimalleri göz önünde bulunduran Osmanlı kurmayları Bulgar ordusunu mağlup etmek adına ancak karadan ve denizden ortak bir harekât yapılmasının en doğru hamle olduğu kanaatine varmıştı³⁷. Bunun için denizden karaya çıkarma yapılacak en uygun noktanın Şarköy sahili,

edilmesi gerekçesiyle toplanan Meclis-i Vükelâ Mazbatası suretinin tamamı için Bkz: Ali Fuad Türkgeldi, *Görüp İşittiklerim*, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987, s. 83-91.

²⁹ *Sabah*, R. 25 Teşrinisâni 1328/M.8 Aralık 1912, Nr. 8341, s. 1

³⁰ *Sabah*, R. 4 Kânûnievvel 1328/M.17 Aralık 1912, Nr. 8350, s. 2.

³¹ Bilal N. Şimşir, *Ege Sorunu-Belgeler, C. I, (1912-1913)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 171- Belge No. 544; *The New York Times*, 18 January 1913, s. 3.

³² Şevket Süreyya Aydemir, *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa 1908-1914*, C. 2, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005, s. 376; Erhan Afyoncu-Ahmet Önal-Uğur Demir, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010, s. 278.

³³ Mahmut Şevket Paşa-Hafız Hakkı Paşa, *Rumeli Yağmalanan İmparatorluk*, Yay. Haz. Nurer Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul 2009, s. 19; Münir Aktepe, "Atatürk'ün Sofya Ataşeliği'ne Kadar İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Olan Münasebetleri ve Bu Hususla Alakalı Bir Belge", *Belleten*, C. 38, S. 150, Ankara 1974, s. 277-278.

³⁴ Hüsnü Ersü, *Balkan Savaşı'nda Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri*, Yay. Haz. Ahmet Tetik-Çiğdem Aksu, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006, s. 10-11.

³⁵ Mithat Sertoğlu, "Balkan Savaşı Sonlarında Edirne'nin Kurtarılması Hususunda Hemen Teşebbüse Geçilmesi İçin Atatürk'ün Harbiye Nezaretini Uyarısına Dair Bilinmeyen Bir Belge", *Belleten*, C. 32, S. 128, Ankara 1968, s. 462,464.

³⁶ Ersü, *a.g.e.*, s. 11; Mithat Sertoğlu, *a.g.m.*, s. 464

³⁷ Sezai Öztaş-Şenol Koçan, "II. Balkan Savaşı'nda Doğu Trakya'nın Bulgar İşgalinden Kurtarılması", *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, (INCSOS VIII Özel Sayısı), Tekirdağ, 2023, s. 276.

karadan taarruz yapılacak yer olarak ise Gelibolu yani Bolayır mevki belirlenmişti³⁸. Taarruz için Bolayır mevkiinin seçilmesinin bir diğer sebebi de burasının Edirne'ye Çatalca'dan daha yakın olması ve Bulgar ordusunun bu mevkiide sadece Keşan ve Malkara'da birliklerinin bulunmasıydı³⁹.

Tıpkı Osmanlı kurmayları gibi Bulgar kurmayları da Osmanlı Devleti'ni bir an önce mağlup edebilmek adına farklı yollar aramaktaydı. Çünkü Kırklareli ve Lüleburgaz Muharebelerinin aksine Bulgar kuvvetleri, Çatalca önlerinde Türk kuvvetlerine üstünlük kuramamıştı. Dolayısıyla Bulgar ordusu da yönünü Gelibolu bölgesine çevirmişti. Bulgar kuvvetlerinin burada öncelikli hedefi ani bir taarruzla Gelibolu ve Çanakkale Boğazı'nın kontrolünün ele geçirilmesiydi. Sonrası için ise buradan Edirne üzerine yürünebilir ve Marmara Denizi'nden İstanbul tehdit edebilirdi⁴⁰. Yabancı basında çıkan haberde de Bulgar General Mihail Savov'un amacının Gelibolu'yu ele geçirip buradan Yunan donanmasının Marmara Denizi'ne girişini sağlamak olduğuna yer verilmişti. Ayrıca bu hamle, İstanbul'a yapılacak harekâtın da ilk adımı olarak değerlendirilmişti⁴¹.

2. Çıkarma Tatbikatı ve Askerî Hazırlıklar

Balkan Savaşlarında her ne kadar mütareke dönemine girilmiş olsa da askerî hazırlıklar devam etmişti. Başkumandanlık, Çatalca Cephesi'nde icra edilecek muharebelerde ihtiyaç halinde hazır bir kuvvetin bulunması için Erzurum'da bulunan 3. Ordu Müfettişliği Dairesi'nden bazı redif ve nizamiye tümenlerinin seferberliğinin tamamlanarak İstanbul'a gönderilmesini istemişti. 22 Kasım 1912'de seferberlik emrini alan merkezi Erzincan'da bulunan 31. Nizamiye Tümeni 28 Aralık 1912'de İzmit'e, merkezi Elazığ'da bulunan 32. Nizamiye Tümeni 19 Ocak 1913'te Bandırma'ya ve Elazığ Redif Tümeni (Harput Tümeni) ise 26 Ocak 1913'te İstanbul Kartal'a ulaşmıştı. Uzun hazırlıklar sonunda seferberliklerini tamamlayan bu tümenlerden, 1 Ocak 1913'te Mürettep X. Kolordu teşkil edilmişti. Ayrıca 14. Alay'ın 2. Taburu, 6. Nişancı Taburu, itfaiye taburu 1. Schneider Topçu Taburu ve 2. Schneider Topçu Taburu'na mensup bir mürettep dağ topçu taburu da yeni kurulan bu kolordunun bünyesine dâhil edilmişti⁴².

Kolorduya henüz bir komutan tayin edilmediğinden 4 Ocak 1913'ten itibaren komutanlığı vekâleten Yarbay Enver Bey yürütmeye başlamıştı. Barış müzakerelerinin devam ettiği günlerde yeni kurulmuş olan X. Kolordu'nun düzenlenmesi, askerinin eğitim ve talimi ile konak yerlerine yerleştirilmesi işleriyle meşgul olan Yarbay Enver Bey, 11 Ocak'ta İzmit'te bulunan 31. Tümeni teftiş etmiş ve Kartal'a da uğrayarak Elazığ Redif Tümeni'ni de denetlemişti. Daha sonra 29 Ocak'ta 32. Tümeni denetlemeye Erdek'e giden Enver Bey, burada Erdek ve Bandırma birliklerine karşılıklı manevralar yaptırmış, zâbit ve erlerin durumundan son derece memnun kalmıştı⁴³. 1 Şubat 1913'te boş olan kolordu komutanlığına ise Ferik Hurşid Paşa atanmış, kolordu karargâhının birinci şubesine Kurmay Binbaşı Ali İhsan (Sabis) Bey, ikinci şubesine Kıdemli Yüzbaşı Şefik Bey verilmişti. Kurmaybaşkanlığı ise Yarbay Enver Bey üstlenmişti⁴⁴.

Bolayır mevkiine karadan ve denizden yapılması planlanan harekâta, özellikle denizden çıkarma yapacak olan X. Kolordu tümenlerine bu yönde tecrübe kazandırmak için Genel Karargâh'a bindirme ve çıkarma tatbikatı yapılması hususunda 27 Ocak 1913'te X. Kolordu Kumandanlığı tarafından müracaat edilmişti⁴⁵. Ocak ayı sonunda İzmit'te bulunan 31. Tümen'in tatbikat yapmasına izin

³⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi Osmanlı Deniz Harekâtı*, Cilt VII, K.K.K Askeri Basımevi, İstanbul 1965, s. 205.

³⁹ Ersü, *a.g.e.*, s. 11.

⁴⁰ İhsan Sabri Balkaya, "Balkan Savaşlarının 100. Yılında Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması Yenilgisi ve Yapılan Tartışmalar", *Turkish Studies*, C. 8, S. 5, Ankara 2013, s. 93-94.

⁴¹ *The Sun*, 8 February 1913, Vol. LXXX, Nr. 161, s. 5.

⁴² Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması*, Cilt 2, Kısım 2, Kitap 2, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993, s. 189-190.

⁴³ Ersü, *a.g.e.*, s. 41-43.

⁴⁴ *The Sun*, 8 February 1913, Vol. LXXX, Nr. 161, s. 5; Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca*, s. 199.

⁴⁵ Tatbikat talebinin kimden geldiği konusunda kaynaklarda farklı bilgiler mevcuttur. X. Kolordu birliklerinin yapacağı tatbikat için talebin Başkumandanlık Vekâleti tarafından 4 Ocak 1913'tarihinde teklif edildiği bilgisini veren kaynakta mevcuttur. Bkz. Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi Osmanlı Deniz.*, s. 205.

verilmesi üzerine, bindirme yeri olarak belirlenen Derince ve İzmit iskelelerinde tatbikat, 1 Şubat 1913 saat 17.00'de başlamıştı. Derince'de bulunan rıhtıma iki gemi aynı anda yanaşabiliyorken, İzmit iskelesine gemiler ancak birkaç yüz metre yaklaşabiliyor, bundan dolayı birlikler küçük sandallarla gemilere taşıyordu. 3 Şubat saat 11.30'da biten bindirme işlemleri sonrası çıkarma yeri olarak belirlenen Karamürsel'e hareket edilmiş ancak hava muhalefeti yüzünden o gün indirme yapılamamıştı. 4 Şubat gece yarısından sonra başlanan çıkarma harekâtı sonucu sabaha kadar bir piyade alayı ve bir ağır makinalı tüfek bölüğü karaya çıkarılmıştı⁴⁶.

Şarköy çıkarmasının hemen öncesinde icra edilen bu tatbikat, yapılacak harekât için önemli tecrübeler sağlamış ve eksikler görülmüştü. Buna göre bindirme emri 11 dakika içinde her birliğe tebliğ edilmiş, ilk hazır olan tabur ancak beş saatte gemilere binecek duruma gelebilmişti. İskelelerin yetersiz olmasından dolayı büyük gemiler yanaşamamış ve birlikler, küçük nakliye araçlarıyla gemilere taşınmak zorunda kalmıştı. Böylece bir piyade taburu bir-bir buçuk saatte gemilere binebilirken, bir tümenin binmesi yaklaşık 48 saat almıştı. Çıkarma ve bindirmede ihtiyaç duyulan en önemli ekipmanlar ise sal ve yüzen iskeleler olmuştu. Bunların yanında iskelelerde vinçlerin ve vinçlerde çalışan işçilerin az olması, erlerin ve zâbitanın bindirme ve yükleme işlerindeki acemiliği, hayvan ve araçların bindirilmesi ve yerleştirilmesinde yaşanan zorluklar gözden kaçmayacak kadar büyük diğer eksikliklerdi. Gerçek çıkarma harekâtının düşman karşısında ve baskısı altında olacağı da düşünüldüğünde tatbikatta tespit edilen sürelerde değişimler olabilir, farklı ekipmanlara da ihtiyaç duyulabilirdi. Tüm bunlar göz önüne alındığında çıkarmanın günü ve saatinin belirlenmesinde Genel Karargâh, Bolayır Kolordusu ve X. Kolordu'nun verecekleri ortak karar doğrultusunda çıkarma harekâtının planlanması en önemli husustur⁴⁷.

Gelibolu bölgesi ve Çanakkale Boğazı'nın savunulması görevi ise Bahr-ı Sefid Boğazı Kuva-yı Mürettep Komutanlığı (Çanakkale Boğazı Mürettep Kuvvetler Komutanlığı) kuvvetlerindedi. Komutanlığını Tuğgeneral Fahri Paşa'nın üstlendiği Mürettep Kuvvetlerin Kurmay Başkanlığı'na, 25 Kasım 1912'de Trablusgarp Savaşı'ndan dönen Binbaşı Ali Fethi Bey ve Harekât Şube Müdürlüğü'ne Binbaşı Mustafa Kemal Bey atanmışlardı⁴⁸. Barış müzakerelerinin devam ettiği günlerde Gelibolu bölgesinin müdafaası için sürekli kuvvetlerin artırılmasına devam edilmekteydi. Fahri Paşa'nın emrinde 27. Tümen, Çanakkale, Edremit, Afyonkarahisar, Trabzon Redif Tümenleri ve beş alaylı Menderes Müfrezesi bulunmaktaydı. Bu kuvvetlerden Menderes Müfrezesi Anadolu yakasında, diğerleri Gelibolu'yu savunmakla görevliydi. Genel Karargâh'ın bu kuvvetlerden iki seyyar tümen kurulması emrini vermesi üzerine, ilki Mürettep 27. Tümen ve ikincisi Trabzon Redif Tümeni kuvvetlerinden oluşan Gelibolu Mürettep Nizamiye Tümeni oluşturuldu. Seyyar tümenlerin görevi ise Bolayır mevziini savunmaktı. En kuzeydeki Kavak Müfrezesi ise Bulgarlara karşı ateşkes hattını savunacaktı. Çanakkale, Edremit, Afyonkarahisar Tümenleri de Maydos (Eceabat) civarında ihtiyatta bulunacaktı⁴⁹.

Son olarak Genel Karargâh, Çatalca hattında Süleyman Şefik Paşa komutasında bulunan ve beş tümeden oluşan Mürettep 2. Kolordu'nun da Bolayır Muharebelerinde görevlendirilmesi için 5 Şubat 1913 gecesi emir göndererek⁵⁰ kolordunun en kısa sürede Bakırköy, Yeşilköy ve Küçükçekmece sahilinden gemilere bindirilerek sevke hazır duruma getirilmesini istemişti. Genel Karargâh böylece ihtiyaç olsun olmasın X. Kolordu'nun arkasından Mürettep 2. Kolordu'yu da naklederek elde seyyar bir yedek kuvvetin bulunmasını tedbir olarak lüzumlu görmüştü⁵¹.

2.1 Bulgar Ordusunun Askerî Hazırlıkları

3 Aralık 1912'den 3 Şubat 1913'e kadar devam eden mütareke döneminde, Bulgar Genelkurmayı da kuvvetlerinin eksiklerinin tamamlanması ve teşkilatlanması ile meşgul olmuştu. Viyana'dan

⁴⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca..*, s. 200.

⁴⁷ Ersü, *a.g.e.*, s. 45-46.

⁴⁸ Nuray Sevin, "Türk Asker, Diplomat, Siyasetçi, Ali Fethi Okyar", *Akademik Tarih ve Araştırma Dergisi*, C. 4, S. 5, Ankara 2021, s. 315.

⁴⁹ Ersü, *a.g.e.*, s. 15.

⁵⁰ Mahmut Şevket Paşa-Hafız Hakkı Paşa, *a.g.e.*, s. 22-23.

⁵¹ Ersü, *a.g.e.*, s. 51.

gönderilen telgrafta, Bulgaristan'ın sonradan gönüllülerden ve Selanik ile Makedonya'dan gelen tümenlerinden Dimetoka'da yedek bir kuvvet oluşturduğu bildirilmişti. 4. Bulgar Ordusu adı verilen ve yaklaşık 45.000 mevcuda sahip yeni kuvvetleriyle Bulgarlar, Keşan ve Malkara üzerinden Gelibolu, Şarköy ve Tekirdağ yönünde harekete geçip Marmara Denizi'ne ulaşmayı hedeflemekteydi⁵². Yeni teşkilatlanan 4. Ordu, General Stiliyan Kovachev komutasında 7. Rila Tümeni, 2. Trakya Piyade Tümeni ve Rodop ve Hasköy Müfrezeleri, Makedonya ve Edirne Gönüllü birlikleri ile Mürettep Süvari Tümeni'nden oluşmaktaydı⁵³. Kavak hattı gerisinde muharebeye hazır durumda bulunan Bulgar kuvvetlerinin konumları da tıpkı Çatalca hattı karşısındaki birliklerinin pozisyonları gibiydi. Sağ kanat kuvvetleri Saroz Körfezine, sol kanat kuvvetleri ise Marmara Denizi kıyılarına dayanmaktaydı. Georgi Todorov komutasındaki 7. Rila Tümeni, Gelibolu bölgesini enine kesen 7 km'lik bir hat üzerinde konumlanmış ve bazı tepeleri işgal etmiş durumdaydı⁵⁴.

Kısa bir süre sonra yeni teşkilatlandırılmış 4. Bulgar Ordusu, Bolayır mevkiine yapılacak bir taarruz harekâtı için Ocak 1913'ten itibaren Malkara'da hazırlıklara başlamıştı. Gelibolu Jandarma Taburu Kumandanlığı'ndan 5 Şubat 1913'te gönderilen telgrafta Bulgar kuvvetlerinin, sabah erken saatlerden itibaren Kavak ve Eksamil köylerini işgal ettikleri bildirilmişti. Kavak Köyü'ndeki Türk birlikleri ise Bulgar işgali öncesinde Bolayır mevkiine çekilmişti. İki taraf keşif kolları, Bolayır mevzilerinin 4 km ilerisinde Eksamil civarında karşılaşmışsa da herhangi bir temas sağlanamamıştı. Dolayısıyla Bulgar ordusu, topçu birliklerini Kavak Köyü güneyine geçiremediyse de geceyi mevzi alarak ve siper kazarak geçirmişti⁵⁵. Bundan dolayı Bulgar kuvvetlerinin her an harekete geçebileceği bilgisi Harbiye Nezâreti ile paylaşılmıştı⁵⁶.

3. Gelibolu Bölgesi'nde Muharebelerin Başlaması

Mütareke süreci sona erer ermez, 4 Şubat 1913 sabah erken saatlerde 4. Bulgar Ordusu'nun iki tümeni ve 7. Rila Tümeni ileri harekâta geçti. Karşılarında bulunan Kavak Müfrezesi ise Bulgar kuvvetlerinin ilerlemesini durduramayarak Bolayır'a geri çekilmişti⁵⁷. Bolayır'da bulunan Mürettep Kuvvetler Kurmay Başkanı Binbaşı Fethi Bey, elde ettiği bilgilerden Bulgar askerinin Kavak Deresi'nin güneyine zayıf kuvvetlerle geçtiğini, asıl büyük kuvvetlerinin ise henüz Kavak Deresi'nin kuzeyinde olduğunu ve eğer çabuk hareket edilirse güneye geçen zayıf kuvvetlerin henüz mevzilerine yerleşmeden ani bir taarruz yapılmasının uygun olacağı fikrindeydi. Kanaatini, 5 Şubat gecesi Mürettep Kuvvetler Kumandanlığı'yla da paylaşan Fethi Bey, Gelibolu'da bulunan 27. Tümen'e de harekâta hazır olmasını emretti. Fethi Bey'den aldığı bilgileri Başkumandanlık Vekâleti'ne ileten Fahri Paşa, Bulgar kuvvetlerinin Kavak Deresi'ni geçip Eksamil'i işgal ettiğini, iki nizamiye tümeni ve topçu kuvvetiyle taarruz edilmesinin uygun olacağını ifade etti. Ahmet İzzet Paşa ise Bolayır mevkiine yapılacak olası bir Bulgar harekâtına karşı Şarköy veya güney sahiline çıkarılacak kuvvetlerle Bulgar askerinin denizden de sıkıştırılacak şekilde iki ateş arasında bırakılmasının uygun olacağını bildirdi. Bundan dolayı çıkarmanın yapılabileceği iki nokta vardı. Bunlardan ilki Şarköy'den çıkarma yaparak, Yeniköy yolu üzerinden Kavak mevkiine ulaşmaktı. İkincisi ise İnceburun'dan çıkarma gerçekleştirip Teketepe üzerinden Kavak'a varmaktı. Ancak yolların piyade, topçu ve süvari birliklerinin yürüyüşüne uygun olup olmadığı ve çıkarma için ise Şarköy ve İnceburun kıyılarında kuvvet çıkarılabilecek noktaların nereler olduğu konusunda görüş sorulmuştu. Fahri Paşa, belirlenen her iki yolun da askerinin yürüyüşü için elverişli olduğu ve çıkarma için de Şarköy'ün biraz uzak olsa da uygun olduğunu bildirmişti. Ayrıca İnceburun'un da batı tarafının kullanılabileceği ama burada iskele olmadığından sandalların yanaşması için yüzen seyyar iskele, duba ve tombazların yanlarında

⁵² ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 2. (R. 26 Kânûnisânî 1328/M. 8 Şubat 1913, Viyana'dan Başkumandanlık Vekâleti'ne gönderilen telgraf).

⁵³ Архиви. ВГ, ДВИА, ф. 1, оп.5, а.е. 380, л. 1.70. (Bulgar 4. Ordusu'nun kurulması için verilen 45 numaralı karar).

⁵⁴ Hall, a.g.e., s. 106-107.

⁵⁵ ATASE. BLH, Klasör: 143, Dosya:34, Fihrist: 6-1. (R. 23 Kânûnisânî 1328/M. 5 Şubat 1913, Gelibolu Jandarma Taburu Kumandanlığı'ndan, Umûm Jandarma Kumandanlığı'na gönderilen telgraf)

⁵⁶ ATASE. BLH, Klasör: 143, Dosya:34, Fihrist: 6-2. (R. 24 Kânûnisânî 1328/M. 6 Şubat 1913, Umûm Jandarma Kumandanlığı'ndan, Harbiye Nezâreti Celilesi'ne gönderilen telgraf).

⁵⁷ Die Neue Zeitung, 14 February 1913, Nr. 44, s. 2; Edward J. Erickson, *Büyük Hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu*, Çev. Gül Çağalı Güven, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, s. 324.

getirilmesinin gerektiğini bildirdi. Binbaşı Fethi Bey de çıkarma için Şarköy'ün uygun olduğu görüşündeydi⁵⁸.

Başkumandanlık'tan, Bulgar Genelkurmayı'nın 6 Şubat 1913'te Çatalca mevkiinden 30.000 kişilik bir kuvveti, Edirne veya Gelibolu mevkiine kaydıracağı bilgisinin paylaşması üzerine⁵⁹, aynı gün Hurşid Paşa, kolordusunu tamamen vapurlara bindirmişti. Süleyman Şefik Paşa'nın Kolordusu ise Küçükçekmece ve Yeşilköy sahillerinde sevke hazır halde nakliye gemilerinin gelmesini beklemekteydi⁶⁰. Başkumandanlık, 8 Şubat'ta Bahr-ı Sefid Boğazı Seyyar Kuvvetleri ve Şarköy'den karaya çıkacak X. Kolordu kuvvetlerinin müşterek bir taarruz yapacağı ve Bulgar birliklerinin iki taraftan sıkıştıracağı bilgisini Sadarete vererek, kazanılacak zaferin neticesine göre Edirne'ye doğru ilerlenebileceğini ifade etmişti⁶¹. Ancak içinde bulunulan şartlar, Osmanlı askerinin durumu ve özellikle topların Bulgar ordusundakilere göre yetersizliği, kesin neticeli bir harekât yapmaya elverişli değildi. Bundan dolayı sonrasında Edirne üzerine yapılacak harekâtın sonuçları ağır olabilirdi. Dolayısıyla tüm bunlar dikkate alınarak kazanılacak zaferden sonra meselenin siyasî yönden çözülmesi için teşebbüste bulunulmasının yerinde olacağı arz edilmişti⁶². X. Kolordu'dan, Mürettep Kuvvetler Kumandanlığı'na gönderilen telgrafta, X. Kolordu'nun 8 Şubat 1913 sabahı, Şarköy civarında karaya çıkacağı ifade edilerek düşman hakkında son ana kadar alınan bilgilerin irtibat zâbiti olarak Gelibolu'ya gönderilecek olan Kurmay Binbaşı Tevfik Bey aracılığıyla X. Kolordu'ya bildirilmesi istenmişti⁶³. Süleyman Şefik Paşa ise nakliye gemilerinin henüz temin edilememesinden dolayı kolordusuyla beklemekteydi⁶⁴.

Mürettep Kuvvetler Kumandanlığı, irtibat için görevli Kurmay Binbaşı Tevfik Bey ile yaptığı görüşmeler neticesinde çıkarma harekâtında hiçbir aksamanın olmayacağını ve planlanan saatte X. Kolordu'nun Bolayır taarruzuna iştirak edeceği bilgisini alması üzerine, 8 Şubat sabahı erken saatlerde, Mürettep Kolordu'ya taarruz emri vermesiyle harekât başlamıştı⁶⁵. Bolayır hattında Osmanlı ordusunun harekâtı; Mürettep Piyade Tümeni yan yana iki piyade alayıyla sol kanattan, 27. Piyade Tümeni yan yana iki alayla sağ kanattan taarruz edeceği şekilde planlanmıştı. Amaçları ise karşılarında olan Bulgar 7. Rila Tümeni'nin hattını yarmaktı. İlâveten ihtiyat kuvveti olarak ise Eceabat'ta Karahisar Tümeni ve İstanbul'dan gelmesi planlanan 30. Nizamiye Piyade Tümeni hazır durumda bekleyecekti. Harekât zaten Şarköy çıkarmasıyla eşzamanlı yapılacağından herhangi bir olumsuzluğa ihtimal verilmemekteydi⁶⁶.

Lakin X. Kolordu kuvvetlerini taşıyan gemiler hava şartlarının da etkisiyle Şarköy'de çıkarma yapılacak yere zamanında ulaşamamıştı. Saat 09.00 civarında Hurşid Paşa, Mürettep Kolordu'ya gönderdiği telgrafta çıkarmaya en erken saat 10.00'da başlanabileceğini bildirip kolordunun taarruza devam etmesini istemişti. Ancak bu durum 7. Rila Tümeni karşısında Mürettep Kolordu'yu daha da zor durumda bırakacaktı. Bundan dolayı Bolayır'a destek için Eceabat'ta bulunan Karahisar Tümeni sevk edilmişti⁶⁷. Osmanlı taarruzuna karşı, 7. Rila Tümeni de aslında eşit sayılabilecek bir kuvvetle

⁵⁸ Ersü, *a.g.e.*, s. 63, 65-66.

⁵⁹ ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16, Fihrist: 1-9. (R. 24 Kânûnisânî 1328/M. 6 Şubat 1913, Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'dan, Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesi'ne gönderilen telgraf).

⁶⁰ ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16, Fihrist: 1-11. (R. 24/25 Kânûnisânî 1328/M. 6/7 Şubat 1913, Başkumandanlık Vekâlet-i Celilesi'ne gönderilen telgraf).

⁶¹ ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3. (R. 25/26 Kânûnisânî 1328/M. 7/8 Şubat 1913, Başkumandanlık Vekâleti'nden, Karargâh-ı Umûmi Şubesi'ne gönderilen telgraf).

⁶² ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3-1. (R. 25/26 Kânûnisânî 1328/M. 7/8 Şubat 1913, Başkumandanlık Vekâleti'nden, Karargâh-ı Umûmi Şubesine gönderilen telgraf); ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16, Fihrist: 1-14. (R. 25/26 Kânûnisânî 1328/M. 7/8 Şubat 1913, Sadaret-i Uzmaya gönderilen telgraf)

⁶³ Ersü, *a.g.e.*, s. 72.

⁶⁴ ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16, Fihrist: 1-12. (R. 25 Kânûnisânî 1328/7 Şubat 1913, Sadrazam ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'dan gönderilen telgraf).

⁶⁵ Ali Fethi, *Bolayır Muharebesinde Âdem-i Muvaffakiyetin Esbabı*, Tabi ve Naşiri: Tüccarzade İbrahim Hilmi, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsi, İstanbul 1330, s. 13; Balkaya, *a.g.m.*, s. 95.

⁶⁶ Erickson, *a.g.e.*, s. 325.

⁶⁷ Ersü, *a.g.e.*, s. 133-134.

karşılık vererek 13. Piyade Alayı'nı sağ kanatta, 22. Piyade Alayı'nı da sol kanatta konumlandırdı. Bu çarpışmalarda fark yaratan ise topçu birliklerinin kuvvetleri ve etkili atışları olmuştur. Zira Bulgar askeri, Bolayır'da 78 parça topla tümenlerini desteklerken Osmanlı Genel Karargâhı, mürettep kuvvetlerini sadece 36 parça topla desteklemeye çalışmaktaydı. Haliyle Bulgarlara, top sayılarının fazla olması ve savunmada olmaları gibi durumlar Osmanlı Devleti karşısında büyük avantaj sağlıyor, topçularının tepelerden etkili atışlar yapması da mürettep kuvvetlerin ilerlemesini güçleştiriyordu⁶⁸. Çıkarma harekâtında ise en erken saat 10.45'te Şarköy sahili karşısına ulaşan 32. Tümen'e, hemen öncülerinin karaya çıkarılması emri verilmişti. 32. Tümeni taşıyan Millet, Despina, Seyyar, Gülcemal, Mahmut Şevket Paşa ve 2 şirket vapuru 400 metre aralıklarla sahile yanaştı. Arkalarında ise Turgut Reis, Barbaros, Mecidiye ve Berk-ı Satvet harp gemileri çıkarmayı himaye görevindeydi⁶⁹.

İlk önce Gülcemal vapurunda bulunan 95. Alaya ait iki piyade taburu ile bir makinalı tüfek bölüğü ve Mahmut Şevket Paşa vapurundaki 32. Nişancı Taburu'na 95. Alay Komutanı Binbaşı Cemal Bey'in idaresinde Şarköy ve sahile en yakın sırtların ve köprübaşlarının tutulması emri verildi. Lakin çıkarma yapılacak sahilin sığ ve taşlık olması çıkarmayı zorlaştırıyor, gemiler sahile yanaşamıyordu. İstanbul'dan yola çıkan yüzücü iskele malzemelerinin de henüz ulaşmamış olması askerin soğuk kış mevsiminde beline kadar suya girerek karaya ulaşmasını gerektiriyordu. Haliyle Binbaşı Cemal Bey idaresindeki öncü birliklerin karaya çıkması saat 15.35'te tamamlanabilmişti⁷⁰. Bu sırada yoğun çarpışmalar ve top ateşleri altında taarruza devam eden Mürettep Kolordu kuvvetleri, bir an evvel Şarköy'den yapılacak olan çıkarmayı bekliyordu. Ancak saatler geçmesine rağmen çıkarmaya dair herhangi bir haber alınamamakla birlikte Şarköy mevkiinden Bulgar kuvvetleri taarruza geçmişti. Planlanan zamanda gerekli desteği alamayan Mürettep Kolordu askerleri, Bulgar kuvvetlerin top atışları altında ezilerek ağır kayıplar vermişti⁷¹.

32. Tümen'den sonra akşam saatlerine doğru 16.30'da 31. Tümen ve 30. Sahra Topçu Alayı'nı taşıyan gemiler Şarköy sahiline ulaşabildi⁷². Hürşid Paşa verdiği emirde, 32. Tümen'in karaya çıkan öncü birliklerinin Bulgar kuvvetlerince işgal edilmiş olan Şarköy'e taarruz etmesini ve hava kararmaya başlamış olsa da 31. Tümenin de çıkarmaya devam etmesini istedi. Donanmanın da destek verdiği taarruz harekâtı neticesinde Bulgar kuvvetlerinin büyük çoğunluğu ormanlık araziye çekilmek zorunda kaldı. Gecedeki faydalanan Bulgar kuvvetleri Şarköy'den askerinin büyük çoğunluğunu tahliye edebildi. Bazı evlere gizlenmiş olan Bulgar askerleri de sabah 06.30'da başlayan 95. Alay birlikleri taarruzu sonucu Şarköy'den çıkarıldı. Bulgar birliklerinin üç yüz kadar kayıp verdiği bu çarpışmalarda, Türk kuvvetleri, on beş kayıp ve otuz bir yaralı vererek kontrolü ele geçirebildi⁷³.

Bolayır'da ise mürettep kuvvetler adına durum pek parlak görünmüyordu. Öğle saatlerine kadar yavaş da olsa ilerleyebilen Osmanlı tümenleri, Marmara Denizi'nden Mesudiye zırhlısının etkili top atışları sayesinde özellikle sol kanatta Bulgar birliklerine üstünlük sağlayabildi. Ancak Bulgar topçusunun etkili atışları ve havanın sisli olmasından dolayı Osmanlı askerinin ilerleme disiplini bozulmuş, öğle saatlerinden sonra Bulgar askerinin de karşı taarruza geçmesiyle sol kanatta bulunan Mürettep Tümen kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalmıştı. Sağ kanatta bulunan 27. Tümen ise Bulgarlar karşısında ilerleyemediği gibi direnç de gösterememiş ve daha da önce geri çekilmişti⁷⁴. Akşam, saat 18.00 olduğunda mürettep kuvvetler artık Bolayır'da muharebeyi kaybettiklerini kabul etti. Durum hakkında Mürettep Kuvvetler Komutanı Fahri Paşa 8/9 Şubat'ta gönderdiği telgrafta, kolordusunun Eksamil'deki Bulgar kuvvetlerine yaptığı taarruz neticesinde, sağ kanattaki 27. Tümen'in dağıldığını, sol kanat ve merkez kuvvetlerinin ise önce direniş göstermişse de akşamdan sonra bu kuvvetlerin de sarsılıp Bolayır savunma hattına ricate mecbur kaldığını bildirmişti. Buna rağmen Türk askerinin

⁶⁸ Erickson, *a.g.e.*, s. 327.

⁶⁹ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi Osmanlı Deniz..*, s. 207.

⁷⁰ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca..*, s. 214-215,217.

⁷¹ İhsan Sabri Balkaya, *a.g.m.*, s. 96

⁷² Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi Osmanlı Deniz..*, s. 208.

⁷³ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca..*, s. 216-217, 224-225.

⁷⁴ Hall, *a.g.e.*, s. 107-108.

göstermiş olduğu gayret ve yiğitliği takdire şayandı. Ancak her iki tümen de neredeyse birliklerinin yarısını yaralı ve kayıp vermişti. Bunun yanında dört cebel topu, bir makinalı tüfek ve birkaç cephane arabasının da kaybedildiği bu durumda yeni taarruz harekâtı yapmanın mümkün olmadığı, X. Kolordu'nun geri çekildiği ve birliklerinin takviye edilmesi için Eceabat'tan bir tümenin destek için çağırıldığı bildirildi⁷⁵. Avusturya basınında ise Türklerin Bolayır mevkiinde altı bin askerini kaybettiği bilgisi kamuoyuyla paylaşılmıştı⁷⁶.

Fahri Paşa'nın komutasındaki birliklerin mağlubiyeti, Bolayır hattında Osmanlı kuvvetlerinin tekrar taarruz yapabilme imkânını ortadan kaldırmıştı. Donanma Kumandanlığı'ndan, 9 Şubat'ta Hurşid Paşa'nın üç bin askerinin Şarköy mevkiine çıkarıldığı ve gece boyunca da asker sevkine devam edileceği bildirildi. İstanbul'da Süleyman Şefik Paşa emrinde bulunan kolordunun iki tümeninin ise yarın akşamdan önce hareket ettirilemeyeceği haberi alınmıştı. Bu durum, Şarköy mevkiinde bulunan X. Kolordu'nun Bulgar askeri karşısında yalnız ve tehlikeli bir konumda kalmasına sebep olabilirdi. Hâlbuki plan, Şarköy ve Bolayır mevkiilerine takviye edilen kolordular sayesinde, Eksamil'de bulunan düşman üzerine iki koldan taarruz ederek düşmanı arkadan çevirmek üzerine kurulmuştu. Ancak mürettep kuvvetlerin yenilgisinin bu planı bozduğu gibi Bolayır mevki ve Çanakkale Boğazı istihkâmlarını arkadan müdafaa eden Eceabat mevzilerini de tehlikeye düşürmüştü. Bundan dolayı Ahmet İzzet Paşa, çıkartmanın durdurulup henüz karaya çıkarılmayan X. Kolordu askerlerinin Gelibolu ve Bolayır mevkiilerine yönlendirilerek Fahri Paşa'nın takviye edilmesini istemişti. Ayrıca sevk edilecek olan askerlerin ise donanma himayesinde seri bir şekilde Bolayır'a çıkarılmasını Hurşid Paşa'ya tebliğ etmişti⁷⁷.

Hurşid Paşa, Bolayır'a çekilme konusunda Başkumandanlıkla aynı fikirde değildi. Paşa, bir an önce Mürettep Kolordu'nun dağılan birliklerini yeniden düzene sokarak Bolayır'a gönderilen Albay Nuri Bey Müfrezesi'nin de desteğiyle Bulgarlara ertesi gün için yeni bir taarruz harekâtının yapılmasını planlamaktaydı. Böylece X. Kolordu'nun geri kalan birliklerinin de kolaylıkla karaya çıkarılması sağlanıp Bulgar ordusu iki koldan yeniden kuşatılacaktı. Hurşid Paşa'yı böyle düşünmeye iten ise Bulgar kuvvetleriyle 9 Şubat sabahına kadar yapılan çarpışmalar sonucunda Şarköy'ün geri alınarak iki yüz kadar da zayıt verdirilmiş olmasıydı. Ayrıca temas ettikleri Bulgar tümeninin üç bin kadar kuvvetinin olduğu ve bir tümeninin Şarköy ilerisindeki sırtlara yerleştiği ve halen sevk edilmekte olan bir tümenlerinin olduğu bilgisine de ulaşmıştı. Bu çarpışmalarda ise Türk kayıpları beş şehit ve on yedi yaralıydı. Bu durumda çıkarmanın durdurulup askerlerin vapurlara geri bindirilmesi yersizdi. Böyle bir hareket, asker üzerinde kötü bir etkiye sebep olabilirdi. Haliyle çıkarmanın devamı konusunda Bolayır hattına altı taburlu Nuri Bey Müfrezesi sevk edilip Mürettep Kuvvetlerin kurmaylarıyla görüşmek üzere de bizzat Enver Bey gitmişti⁷⁸.

Lakin Ahmet İzzet Paşa, X. Kolordu Kumandanlığı'nın, Şarköy'de kalmakta ısrarları üzerine Barbaros zırhlısında bulunan X. Kolordu Karargâhı'na burada kalmanın tehlikeli olacağına gerekçelerini sıralayarak izah etmişti. Çünkü Fahri Paşa'nın kuvvetleri Bolayır'da icra edilen çarpışmalarda muvaffak olamamış dolayısıyla Bulgar komuta kademesi artık yapılacak harekât şekli hakkında bilgi sahibi olmuştu. Bundan dolayı X. Kolordu birliklerinin büyük çoğunluğunun henüz Şarköy'e intikali gerçekleşmemişken çıkarmanın durdurulması ve çıkan askerlerin de gemilere geri bindirilmesi yerinde olacaktı. İlâveten bilindiğinin aksine Bulgar kuvvetlerin o mevkiide bir değil, üç tümenlik bir kuvvetlerinin olduğu, Viyana'dan da alınan bilgiler doğrultusunda teyit edilmişti⁷⁹. Haliyle şu an için önemli olan Gelibolu'nun muhafazası ve İstanbul'a giden deniz yolunun kapanmasıydı. Ayrıca X.

⁷⁵ ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3-2. (R. 26/27 Kânûnisânî 1328/M. 8/9 Şubat 1913, Fahri Paşa tarafından, Sadaret Makamı ve Başkumandanlık Vekâleti'ne gönderilen telgraf).

⁷⁶ *Die Neue Zeitung*, 14 February 1913, Nr. 44, s. 2

⁷⁷ ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3-4. (R. 26/27 Kânûnisânî 1328/M. 8/9 Şubat 1913, Başkumandan Vekili Ahmet İzzet Paşa'dan, Sadaret Makamına gönderilen telgraf); ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3-5. (R. 26/27 Kânûnisânî 1328/M. 8/9 Şubat 1913, Başkumandan Vekili Ahmet İzzet Paşa'dan, Sadaret Makamına gönderilen telgraf).

⁷⁸ ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3-6. (R. 27-28 Kânûnisânî 1328/M. 9-10 Şubat 1913, Başkumandan Vekili Ahmet İzzet Paşa'dan, Sadaret Makamına gönderilen telgraf).

⁷⁹ ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16, Fihrist: 1-24. (R. 27 Kânûnisânî 1328/M. 9 Şubat 1913, Barbaros zırhlısında bulunan X. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen telgraf).

Kolordu, ne kadar az zayıt verirse yedekte bir o kadar güçlü ve her an harekâta hazır seyyar kuvvet bulunacaktı⁸⁰. Başkumandanlığın ısrarlı emri karşısında çıkarmayı durdurduğunu bildiren Hurşid Paşa, gerçekte ise bu emre uymamıştı. Böylece zaman kazanan Hurşid Paşa, çıkarmayı 9 Şubat gece 22.00'ye kadar devam ettirerek Şarköy yakınındaki Yalıboyu'nda bulunan bir evi X. Kolordu Karargâhı haline getirmişti. Diğer taraftan da Enver Bey, Bolayır'a giderek Fahri Paşa ve Kurmay Binbaşıl Ali Fethi ve Mustafa Kemal Bey'le görüşerek taarruz konusunda onları ikna etmeye çalışmıştı. Durumun kendilerinin düşündüğü gibi kötü olmadığını anlatan Enver Bey, Bolayır'ın, yapılan takviyelerle savunulabileceği konusunda Fahri Paşa'yı ikna etse de Fahri Paşa, Mürettep Kuvvetlerin taarruz etmemesi şartını koymuştu⁸¹.

Taarruza geçmede ısrarcı olan Hurşid Paşa, Başkumandanlık'tan gelen emirleri yerine getirmekte direnmekte ve bu duruma gerekçe olarak ise Bolayır'da düşmanın Fahri Paşa'nın ifade ettiği kadar kuvvetli olmadığını ileri sürmekteydi⁸². Bir kolordu komutanının haklı da olsa başkumandan tarafından verilen emirlere bu kadar direnmesi ve yerine getirmek istememesi emir-komuta zincirine ve Türk askerî geleneklerine aykırı olduğu gibi ordudaki disiplini de bozmaktaydı. Bu durum ise akıllara Hurşid Paşa'nın böyle davranmasının arkasında daha faklı güçte bir ismin olduğu düşüncesini getirmekteydi. Bu isim ise bir darbe ile kısa süre önce hükûmeti düşüren Yarbey Enver Bey olsa gerekti. Enver Bey, rütbesi düşük olsa da cesur ve kabiliyetli biriydi ve İttihat ve Terakki'yi iktidara taşımayı başarabilmişti. İktidarın verdiği güçle rütbeleri ne olursa olsun bu zâbitanın Başkumandanlık nezdinde istediklerini yaptırabileceklerini düşünmeleri ve buna cüret göstermeleri, Balkan Savaşları sırasında ordu-siyaset ilişkisinin görülmesi açısından net bir örnek teşkil etmekteydi. Ancak aldığı kararın öncesini ve sonrasını iyi hesaplayan bir kumandan olan Ahmet İzzet Paşa, Hurşid Paşa ve Yarbey Enver Bey'in dolayısıyla da İttihatçıların ısrarlarına karşı durabilecek dirayetle⁸³. Ayrıca Sadrazam ve Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa da Şarköy mevkiinde harekâta devam edilmesinin çok tehlikeli olacağını düşünmekteydi. Yine Bolayır'ın Bulgar kuvvetlerin eline geçmesi durumunda memleket, siyasî ve askerî olarak zor duruma düşeceğinden şartların Osmanlı Devleti açısından bir kat daha zorlaşabileceğinin farkındaydı. Bundan dolayı Başkumandanlık tarafından verilen emirler doğrultusunda hareket edilmesi gerektiğini vurgulayan Mahmut Şevket Paşa, bu noktada Başkumandan Ahmet İzzet Paşa'yla aynı görüş doğrultusunda hareket etmekteydi⁸⁴.

Ahmet İzzet Paşa, 9 Şubat gece 23.50'de X. Kolordu Kumandanlığı'na gönderdiği telgrafta bir kez daha Yarbey Enver Bey'in yarın için yapmayı planladığı taarruzdan vazgeçmesini emretti. Çünkü Bulgarların X. Kolordu karşısında en az üç tümen kuvvetten oluştuğu ve bunların 50.000 asker kuvvetine sahip olup 200'e yakın da toplarının bulunduğunu bildirdi. Böyle bir durum karşısında yapılacak taarruzda büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalınacağına altını çizen Ahmet İzzet Paşa, durumun Fahri Paşa'ya da bildirilmesini istemişti⁸⁵. Harbiye Nezâreti ve Başkumandanlık'tan gelen baskılar karşısında daha fazla ısrar edemeyen Hurşid Paşa, aynı gece 01.30'da çıkarmanın durdurulup karaya çıkmış olan birliklerin de zaman kaybetmeden tekrar gemilere geri bindirilmesi emrini verdi⁸⁶.

Birliklerin gemilere geri bindirilmesi görevini bizzat Yarbey Enver Bey üstlenmişti. Buna göre, sağ kanatta 32. Tümen'in bindirilmesi esnasında artçı kuvvetlerle himaye edilmesi görevini Binbaşı Cemal Bey'e ve sol kanatta 31. Tümen'in himayesi için artçı birliklerin başına da Kurmay Binbaşı Ali İhsan Bey'e verdi. Bu sırada Şarköy'ün boşaltıldığını ve Türk birliklerinin gemilere geri bindirildiğini gören Bulgar askerî ise harekete geçip tazyiklerini arttırmaya ve top atışları yapmaya başlamıştı. Ancak

⁸⁰ ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16, Fihrist: 1-25. (R. 27 Kânûnisânî 1328/M. 9 Şubat 1913, Barbaros zırhlısında bulunan X. Kolordu Kumandanlığı'na gönderilen telgraf); ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62, Fihrist: 3-7. (R. 27-28 Kânûnisânî 1328/M. 9-10 Şubat 1913, Başkumandan Vekili Ahmet İzzet Paşa'dan, Sadaret Makamına gönderilen telgraf).

⁸¹ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca...*, s. 226, 230-232.

⁸² Ersü, *a.g.e.*, s. 180.

⁸³ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca...*, s. 246,255.

⁸⁴ Ersü, *a.g.e.*, s. 184.

⁸⁵ *Gös. yer.*

⁸⁶ Genelkurmay Başkanlığı, *Balkan Harbi Tarihi Osmanlı Deniz...*, s. 208.

denizden sol kanadın himayesi için Berk-ı Satvet ve Mecidiye zırhlıları, sağ kanadın himayesi için de Barbaros ve Turgut Reis zırhlılarının sağladığı etkili top atışları sayesinde, Bulgar birlikleri durdurup top atışları susturulmuştu. Bindirme gemilerinin de 400 metre daha açığa alınmasıyla tehlikeli bölgeden uzaklaşmıştı⁸⁷. Bulgar kuvvetlerinin şiddetli baskısı ve top atışları altında devam eden bindirme işlemleri tüm birliklerin gemilere alınması ve en son Enver Bey'in de karadan ayrılmasıyla 10/11 Şubat saat 04.00 civarında tamamlanarak Şarköy çıkarması sona ermiş ve X. Kolordu birlikleri, Gelibolu istikametine doğru yola çıkmıştı⁸⁸.

Sonuç

Balkan Savaşları, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na kısa bir süre kala neredeyse Rumeli coğrafyasındaki topraklarının tamamını kaybettiği acı bir tecrübe oldu. Bu yenilgiye sebep olan siyasî ve ekonomik pek çok faktör vardı. Ancak temel sebep Osmanlı ordusunun yetersizliğiydi. Bu yersizlik kendisini kara ve deniz muharebelerinin her safhasında göstermişti. Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebesi, taktik anlamda karadan ve denizden müşterek icra edilecek bir harekât olarak planlanmıştı. Temelde, Gelibolu bölgesinde mevzilenen Bulgar ordusuna bir darbe indirmek ve sonrasında ise bu noktadan hareketle, 2. Bulgar Ordusu kuşatması altında bulunan Edirne'nin kurtarılması için hareket edilecekti.

Şarköy Çıkarması için öncesinde her ne kadar tatbikat yapıp teoride iyi planlanmışsa da uygulamada işler umulduğu gibi gitmemişti. Bunda hava şartları ve teçhizat yetersizliği çıkartmanın seyrini belirleyen olmuştu. Ancak en önemli etken Osmanlı kuvvetlerinin karadan ve denizden müşterek hareketini sağlamadaki tecrübesizlik ve zamanlamada yapılan hatalar sonucu harekâtın başarısız oluşuydu. Bu nokta da her ne kadar çıkarmada eksikler ve hatalar olsa da Mürettep Kolordu'nun, X. Kolordu'yu beklemeyen Bolayır'da taarruza geçmesi de yenilgiyi kaçınılmaz kılmıştı. Çünkü üstün Bulgar topçusu karşısında Osmanlı bataryaları yetersiz gelmiş ve donanma da çıkarmayı himaye ettiğinden karada yapılan taarruza denizden destek verememişti. Ayrıca başarısızlığın sebepleri üzerinde şahısların etkisinin olup olmadığı hususu günümüzde de tartışılmaya devam edilen tarihi bir mesele olarak önemini korumuştur. Zira yönetimde bulunan İttihatçıların siyasî kaygılarla bir an evvel hareket edilmesi hususundaki istekleri bu harekâtın zamanı üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca Balkan Savaşlarının kaybedilmesindeki en önemli nedenlerden biri olan ordu-siyaset ilişkisi, kendini bu harekâta da göstermiş, İttihatçı olan komuta kademesi ile olmayanlar arasındaki uyumsuzluk emir-komuta zincirinin bozmasına da sirayet etmiştir.

Kaynakça

Arşiv Vesikaları

Архиви. ВГ, ЦДА, ф. 284К, оп.1.

Архиви. ВГ, ДВИА, ф. 1, оп.5.

ATASE. BLH, Klasör: 4, Dosya: 17.

ATASE. BLH, Klasör: 78, Dosya: 67.

ATASE. BLH, Klasör: 86, Dosya:62.

ATASE. BLH, Klasör: 136, Dosya:16.

ATASE. BLH, Klasör: 143, Dosya:34.

BOA, HR. SYS. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi Hariciye Nezâreti Siyasî Kısım Evrakı).

Sürelî Yayınlar

Die Neue Zeitung

Sabah

⁸⁷ Erickson, *a.g.e.*, s. 342.

⁸⁸ Genelkurmay Başkanlığı, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca...*, s. 237, 242.

Tanin

The New York Times

The Sun

Hatırat

ABDULLAH PAŞA, *1328 Balkan Harbi'nde Şark Ordusu Kumandanı Abdullah Paşa'nın Balkan harbi Hatıraları*, Hazırlayan: Tahsin Yıldırım- İbrahim Öztürkçü, Dün Bugün Yarın Yayınları, İstanbul 2012.

AHMET İZZET PAŞA, *Feryadım*, Cilt 1, Timaş Yayınları İstanbul 2017.

ALİ FETHİ, *Bolayır Muharebesinde Âdem-i Muvaffakiyetin Esbabı*, Tabi ve Naşiri: Tüccarzade İbrahim Hilmi, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul 1330.

ÇAKMAK, Fevzi, *Mareşal Fevzi Çakmak ve Günlükleri*, C. 1, Yay Haz. Nilüfer Hatemi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002.

DEMİRHAN, Sait Pertev, *Balkan Savaşı'nda Büyük Genel Karargâh*, Çev: Sema Demirtaş, Alfa Yayınları, İstanbul 2012.

ERSÜ, Hüsnü, *Balkan Savaşı'nda Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri*, Yay. Haz. Ahmet Tetik-Çiğdem Aksu, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006.

KARABEKİR, Kazım, *Günlükler (1906-1948)*, C. 1, Yay. Haz. Burak Kayaberk-Yücel Demirel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2009.

MAHMUT MUHTAR PAŞA, *Balkan Harbi Üçüncü Kolordu'nun ve İkinci Doğu Ordusunun Muharebeleri*, Çev: A. Basad Kocaoğlu, İlgî Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2012.

MAHMUT ŞEVKET PAŞA-HAFIZ HAKKI PAŞA, *Rumeli Yağmalanan İmparatorluk*, Yay. Haz. Nurer Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul 2009.

MEHMET NİHAT, *1328-1329 Balkan Harbi Trakya Seferi*, Cilt 2, Askeri Matbaa, İstanbul 1340.

MEHMET NİHAT, *1328-1329 Balkan Harbi Trakya Seferi*, Cilt 3, Askeri Matbaa, İstanbul 1928.

MEHMET NİHAT, *Balkan Harbi'nde Çatalca Muharebesi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1341.

MEHMET NİYAZİ, *Şark Ordusu'nda Aziz Paşa Fırkası*, Kader Matbaası, İstanbul 1331.

NÜZHET, Mehmed Ali, *Balkan Harbi Üzerine*, Yay. Haz. İsmet Sarıbal, Gece Kitaplığı, Ankara 2017.

TÜRKGELDİ, Ali Fuad, *Görüp İştiklerim*, 4. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987.

UZDİL, Mahmut Beliş, *Balkan Savaşı'nda Mürettep 1'nci Kolordunun Harekâtı*, Yay. Haz. Ahmet Tetik-Şeyda Büyükcan, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006.

Araştırma Eserleri

AFYONCU, Erhan-ÖNAL, Ahmet-DEMİR, Uğur, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri İsyanlar ve Darbeler*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010.

AKTEPE, Münir, "Atatürk'ün Sofya Ataşeliği'ne Kadar İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Olan Münasebetleri ve Bu Hususla Alakalı Bir Belge", *Belleten*, C. 38, S. 150, Ankara 1974. (263-294).

ANDONYAN, Aram, *Balkan Savaşı*, Çev. Z. Biberyan, Sander Yayınları, İstanbul 1975.

AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa 1908-1914*, C. 2, 9. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005.

BALKAYA, İhsan Sabri, "Balkan Savaşlarının 100. Yılında Bolayır Muharebesi ve Şarköy Çıkarması Yenilgisi ve Yapılan Tartışmalar", *Turkish Studies*, C. 8, S. 5, Ankara 2013. (91-100).

BULGARİSTAN HARBİYE NEZARETİ GENELKURMAY DAİRESİ HARP TARİHİ ENCÜMENİ, *1912-1913 Balkan Harbinde Türk-Bulgar Harbi Kırklareli Harekâtı*, Cilt 2, Çev. Murat Tunca, Askeri Matbaa, İstanbul 1943.

CARNEGIE ENDOWMENT FOR INTERNATIONAL PEACE, *Report of the International Commission to Inquire into the Causes and Conduct of the Balkan Wars*, Washington 1914.

- ERICKSON, Edward J., *Büyük Hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu*, Çev. Gül Çağalı Güven, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI, *Balkan Harbi Tarihi Osmanlı Deniz Harekâtı*, Cilt VII, K.K.K Askeri Basımevi, İstanbul 1965.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Balkan Harbi Şark Ordusu Birinci Çatalca Muharebesi*, Cilt 1, Kitap 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.
- GENELKURMAY BAŞKANLIĞI, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması*, Cilt 2, Kısım 2, Kitap 2, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1993.
- GENELKURMAY HARP TARİHİ BAŞKANLIĞI, *Balkan Harbi (1912-1913)*, Cilt 1, ATASE Yayınları, Ankara 1970.
- GENELKURMAY ASKERİ TARİH VE STRATEJİK ETÜT BAŞKANLIĞI, "Balkan Harbi" , *Askeri Tarih Belgeleri Dergisi*, S. 99, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995.
- GÖRGÜLÜ, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Genişletilmiş 2. Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- HALL, Richard C., *Balkan Savaşları (1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası)*, Çev. M. Tanju Akad, Homer Kitabevi, İstanbul 2003.
- HAYTA, Necdet, *Balkan Savaşları'nın Diplomatik Boyutu ve Londra Büyükelçiler Konferansı (17 Aralık 1912-11 Ağustos 1913)*, Atatürk Araştırmaları Merkezi, Ankara 2008.
- MACEDONA-BULGARIAN CENTRAL COMMITTEE, *Bulgaria an Account of the Political Events During The Balkan Wars*, Chicago 1919.
- ÖZTAŞ, Sezai, "Balkan Savaşları'nda Edirne'nin Bulgar İşgalinden Kurtarılmasının İç ve Dış Kamuoyundaki Yankısı", *Tarih ve Toplum*, Eğitim Yayınevi, İstanbul 2023. (53-74).
- ÖZTAŞ, Sezai - KOÇAN, Şenol, "II. Balkan Savaşı'nda Doğu Trakya'nın Bulgar İşgalinden Kurtarılması", *HUMANITAS-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 11, (INCSOS VIII Özel Sayısı), Tekirdağ 2023. (273-297).
- SERTOĞLU, Mithat, "Balkan Savaşı Sonlarında Edirne'nin Kurtarılması Hususunda Hemen Teşebbüse Geçilmesi İçin Atatürk'ün Harbiye Nezaretini Uyarısına Dair Bilinmeyen Bir Belge", *Belleten*, C. 32, S. 128, Ankara 1968.
- SEVİN, Nuray, "Türk Asker, Diplomat, Siyasetçi, Ali Fethi Okyar", *Akademik Tarih ve Araştırma Dergisi*, C. 4, S. 5, Ankara 2021.
- TONJOROFF, Svetozar, "The War in The Balkans", *North American Review*, C. 196, No. 685, December 1912. (721-730).
- UYAR, Mesut-ERICKSON, Edward J., *Osmanlı Askeri Tarihi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.
- YAVUZ, Nuri, "Birinci Balkan Harbi ve Selanik'in Kaybı", *Gazi Akademik Bakış*, C. 1, S. 2, Ankara 2008.